

علاقه‌مند **کنیم؟**

به **درس** **رنگ‌ها**

راه‌کنندگانی را

پایه‌ی **سوم**

دانش‌آموزان

چگونه می‌توانیم

| آذر رضانی

اشاره

در این طرح اقدام‌پژوهی که در طول یک سال تحصیلی انجام شده است، راه‌کارها، برنامه‌ریزی‌ها و نکات مهمی در مورد علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان پایه‌ی سوم راهنمایی در درس «رنگ‌ها» مطرح شده است: تقسیم‌بندی رنگ‌ها براساس اصلی یا فرعی بودن؛ سرد و گرم بودن و ... هدفمند کردن دانش‌آموزان برای انجام تمرینات، از راه برنامه‌ریزی و آموزش تکنیک‌های مدارنگی و گواش و تمرین خلاقیت و ... ممکن است. با توجه به تنوع و شیوه‌ی اجرای تمرینات به شکل خلاق، دانش‌آموزان به این درس-که در همه‌ی رشته‌های هنری و هم‌چنین زندگی روزمره‌ی آن‌ها نقش مهمی دارد، علاقه‌مند می‌شوند.

لازم است ذکر شود که در اقدام‌پژوهی از دانش‌آموزانم، علاوه بر تمرینات، مطالعه، تحقیق و بررسی موضوع این رنگ‌ها و روان‌شناسی آن‌ها را خواستم. هم‌چنین معرفی کتاب و بحث و سخنرانی در کلاس و انجام تمرین، هم‌زمان با تحقیق و تفحص باعث شد که علاقه‌مندی دانش‌آموزان چندبرابر شود و از همه مهم‌تر، خود آن‌ها متوجه کشف استعدادهای مختلف خود در زمینه‌ی انجام تکنیک‌ها و ساخت تابلوهای زیبای نقاشی شدند؛ کشف استعداد، لذت یادگیری را برای آن‌ها میسر کرده است؛ چه در مدرسه و از معلم هنر و چه در اوقات فراغتشان.

کلیدواژه‌ها: رنگ، ترکیب رنگ، ایجاد خلاقیت.

مقدمه

غیر از هنر که تاج سر آفرینش است
پایان هیچ منزلتی جاودانه نیست

هنر، از جذاب‌ترین و دوست‌داشتنی‌ترین درس‌ها و پرورش‌دهنده‌ی خلاقیت است؛ زیرا از یک دیدگاه، هنر در ذات و فطرت آدمی است و این امر در شکوفایی استعدادهای بشری در هر زمان و مکانی است. امروزه هنر جایگاه خاصی دارد و به حمایت بیشتری نیاز دارد و این امر با پشتکار و تلاش بیشتر و نیز نگاه دل‌سوزانه و عمیق همراه با حساسیت هنری، میسر خواهد شد.

شکوفایی استعدادهاى نرفته در دانش‌آموزان و نبوغ و خلاقیت ذهنی و فکری آن‌ها، اگر با ممارست و از همه مهم‌تر با هوشیاری همراه باشد، چه از جانب معلم هنر و چه از دیدگاه دانش‌آموزان، می‌تواند برانگیزاننده‌ی علاقه و پشتکار آن‌ها برای یادگیری دروس هنری و حتی ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و هنری باشد.

جایگاه مهم این درس، به ویژه در زمینه‌ی کشف خلاقیت در دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف برای انجام فعالیت‌های خلاقانه و پرورش خلاقیت آن‌ها از ویژگی‌های درس هنر است. فرزند هنر باش؛ نه فرزند پدر فرزند هنر زنده کند نام پدر

بیان مسئله

کتاب‌های هنر در سه پایه‌ی اول و دوم و سوم راهنمایی تحصیلی، اشکالاتی دارد: مطالب و تصاویر که مهم‌ترین‌ها در تدریس‌اند، کیفیت خوبی ندارند و این باعث می‌شود، با توجیه مفاهیم به دانش‌آموزان، نتوانند فقط با اتکا به کتاب، خوب آموزش ببینند؛ هم‌چنین علاوه بر اشکالات موجود در کتاب‌ها، یکی دیگر از مسائل و مشکلات درس هنر، زمان اندک آن است؛ به ویژه پایه‌های دوم و سوم.

به این مسئله، مطالب و حجم کتاب و لزوم تدریس هر دو درس «طراحی» و «خوش‌نویسی» در ۴۵ دقیقه را باید افزود. با در نظر گرفتن این موارد و جمعیت زیاد دانش‌آموزان در کلاس‌ها (حدود ۳۵ الی ۴۰ نفر در هر کلاس) و کتاب پر از اشکال و زمان محدود، باید چاره‌ای اندیشید.

همان‌طور که قبلاً اشاره شد، کتاب «هنر» در پایه‌ی سوم راهنمایی نیز اشکالات خاصی دارد: متنوع نیست؛ تصاویر، شفاف و درک‌پذیر نیستند؛ مثلاً در این کتاب، درس چهارم (از صفحه ۲۶-۳۱) مشکلات زیر وجود دارد:

۱. تصاویر نامفهوم‌اند؛ ۲. پدیده‌ی درجات رنگ به غلط به «والر» تعبیر شده است؛ ۳. رنگ‌ها در حد اصلی و فرعی و با یک‌تیرین بسیار ساده و پیش پا افتاده‌ی ترکیب رنگ‌ها در لیوان معرفی شده است؛

داریم. نمی‌توانیم فقط برای کشیدن يك مثلث ۷۰۰۰ تومان هزینه کنیم!)
۴. دانش‌آموزان به دلیل موارد ذکر شده، به این درس و تمرین‌های آن بی‌علاقه‌اند.

با توجه به مشکلات مطرح و موارد مشهود، سعی کردم با مطالعه و ابتکار و خلاقیت بیشتر، برای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزانم به درس و تمرین‌ها، روشی در پیش بگیرم تا درس برایشان، هم جذاب باشد و هم فهمیدنی و پر از خلاقیت و شادابی.

شواهد (۱)

هنگام تدریس درس‌های مختلف در سال‌های پی‌درپی، متوجه شدم، دانش‌آموزانم به درس هنر، به ویژه درس «رنگ‌ها» بی‌علاقه‌اند. علاوه بر دلایلی که در بیان مسئله ذکر شد، (جذاب نبودن تمرین‌ها، هزینه‌ی بالای خرید و عدم استفاده ابزار)، علت دیگری نیز در گفت‌وگو با آن‌ها و پدر و مادرشان معلوم شد:

این تمرین، تمرین جدیدی نیست. در بچگی هم این ترکیب رنگ‌ها را انجام می‌دادیم. پس از شنیدن صحبت‌های

دانش‌آموزان و والدین، مشاهده کردم که دانش‌آموزان در حین تمرین:
۱. درس را نمی‌فهمند؛ شاید، فقط در حد ترکیب رنگ (زرد+ آبی= سبز؛ زرد+ قرمز= نارنجی؛ آبی+ قرمز= بنفش)؛

۲. فعال و شاداب و پرانرژی نیستند. آن‌ها با دلخوری و غرزدن چند رنگ را ترکیب می‌کنند و این کار برایشان هیچ جذابیتی ندارد. آن‌ها حداکثر در مقطع ابتدایی با رنگ و ترکیب آن‌ها که تمرین اصلی کتاب است، آشنا بودند، چیز جدید و تازه‌ای نمی‌آموختند. درس، برایشان تکراری بود و پرخرج و بی‌هدف.

۳. با هم رقابت نداشتند و به کارهای انجام شده و تمرینات یکدیگر بی‌تفاوت بودند؛ زیرا همه‌ی طرح‌ها یکنواخت و تکراری بود. نقاشی جذابی دیده نمی‌شد که با هم رقابت کنند یا به اصطلاح، به وجد بیایند.

گردآوری اطلاعات (برای راه‌حل (ها))
لازم است بگویم، آشنایی با مفهوم رنگ، پیدایش رنگ، تأثیر رنگ، ترکیب رنگ و استفاده از رنگ‌ها، یکی

۴. تمرین‌ها در حد بسیار ضعیف و سطحی تنظیم شده است. این عوامل چند مشکل برای دانش‌آموزان به وجود آورده است؛

۱. آن‌ها از این درس خوششان نمی‌آید و از تمرین‌ها ناراضی‌اند؛

۲. آن‌ها از خرید ابزار گران وسایل نقاشی، مانند گواش و پالت و قلم‌مو و استفاده نکردن از آن‌ها ناراضی‌اند. (با توجه به تمرین‌های کتاب، دانش‌آموزان فقط در ۱ یا ۲ جلسه رنگ‌ها را ترکیب می‌کنند و با رنگ‌های اصلی يك مثلث پر از رنگ می‌کشند و رنگ‌های فرعی دیگر هیچ)؛

۳. پدر و مادرهای دانش‌آموزان به گرانی وسایل و ابزار برای درس هنر و از همه مهم‌تر، عدم استفاده از آن‌ها، اعتراض می‌کردند: «این همه وسایل گران خریدیم، چه شد؟ يك مثلث کشیده است. ما فرزندان دیگری هم

انجام هر کاری، به ویژه تدریس که لازمه اش مطالعه، تحقیق و تفکر است، با ابتکار و خلاقیت باید توأم باشد تا این که بتوان با اراده‌ی قوی و پشتکار مسائل را حل کرد

از مهم‌ترین نکاتی است که هر دانش‌آموز یا هنرآموزی به آن‌ها باید آگاهی داشته باشد تا بتواند با این آموزش‌ها، اثرآفرینی کند و نقش بیافریند.
با توجه به موارد مشاهده شده و اشکالات کتاب درس هنر پایه‌ی سوم راهنمایی (درس چهارم) از دوستان هم‌رشته‌ام در مورد شیوه‌ی تدریس آن‌ها و عکس‌العمل دانش‌آموزانشان سؤالاتی پرسیدم.

۱. روش تدریس آن‌ها چگونه است؟

۲. آیا دانش‌آموزانشان به این درس علاقه‌مندند؟

۳. چه تمرین‌هایی به دانش‌آموزان می‌دهند؟

پس از بحث و گفت‌وگو و پرسش، متوجه شدم همکارانم با وابستگی صرف به تصاویر کتاب، همان تمرین‌هایی ساده را می‌دهند؛ آن‌هم، فقط در حد رفع تکلیف.

متأسفانه بعضی از آن‌ها به دلیل پردردسر بودن این درس، زمان کم و جمعیت زیاد دانش‌آموزان، اصلاً این درس، یعنی درس «رنگ‌ها» را تدریس نمی‌کردند و با همان شیوه‌ی ساده‌ی طراحی با مداد B_۲ به انجام طراحی از اشکال مشغول بودند. در واقع آن‌ها، مسئله را حل نمی‌کردند و صورت مسئله را پاک می‌کردند!

واکنش دانش‌آموزانشان هم خیلی مهم نبود؛ مثلاً برایشان فرقی نمی‌کرد که مثلث رنگ بکشند یا در کلاس، فقط چند رنگ را به‌طور تئوری حفظ کنند که مثلاً زرد + قرمز = نارنجی.

موارد ذکر شده، مرا متأثر کرد و انگیزه‌ام را برای حل مشکل، مضاعف. به نظرم انجام هر کاری، به ویژه تدریس که لازمه اش مطالعه، تحقیق و تفکر است، با ابتکار و خلاقیت باید توأم باشد تا این که بتوان با اراده‌ی قوی و پشتکار مسائل را حل کرد. به هرحال لازم دانستم، مطالعه‌ی چند اثر را شروع کنم:

- کتاب «رنگ»، اثر جوهانر اتین؛

- کتاب «رنگ و طبیعت» «ناصر فروزان»؛

- مقالات مختلف در مورد رنگ‌ها و تأثیرات آن‌ها از

اینترنت و کتاب و مجلات هنر و گرافیک؛

- نقاشی‌های اساتید خارجی و داخلی؛

- کتاب «روان‌شناسی رنگ‌ها»، اثر «ماکس لوشر».

در مورد روان‌شناسی رنگ‌ها، مقاله نوشتم، در مورد رنگ‌ها در قرآن و حدیث و ... تحقیق کردم و مقاله نوشتم.

- تکنیک‌های مختلف کار با رنگ را بررسی کردم؛
مدادرنگی، گواش، آب‌رنگ، گچ‌های رنگی، ماژیک، پاستل، روغنی یا مداد شمعی، رنگ‌های طبیعی و دست‌ساخته،

مثل رنگ سبزی و لبو؛

- با دخترم در خانه تابلوهای نقاشی کوچکی تهیه کردیم و با تکنیک‌های مختلف، مثل مداد رنگی و آب‌رنگ و گواش و جوهر کاغذ ساختیم؛

- از بحث روان‌شناسی رنگ‌ها لوح فشرده (CD) تهیه کردم و با خود به کلاس بردم.

انتخاب راه‌حل‌ها

پس از مطالعه‌ی کتب و بررسی آثار و تصاویر مختلف و در نظرگرفتن توان و نیاز دانش‌آموزانم و نیز زمان و مشکلات کلاس و درس هنر، راه‌حل‌هایی یافتیم که عبارت‌اند از:

۱. گروه‌بندی کلاس با رنگ‌های اصلی و فرعی (زرد،

قرمز، آبی، سبز، بنفش، نارنجی)؛

۲. ایجاد انگیزه در کلاس با بردن تابلوهای نقاشی و کتاب‌های رنگ به کلاس؛

۳. برنامه‌ریزی برای تدریس با دو تکنیک «مدادرنگی» و «گواش» طبق جدول‌بندی و زمان‌بندی؛

۴. تغییر زمان و نحوه‌ی حضور در کلاس. با همکارانم در مدرسه صحبت کردم که هر دو هفته یک بار سرکلاس حضور پیدا کنم؛ یعنی در یک هفته به جای تک‌رنگ، ۱:۴۵ در کلاس باشم و هفته‌ی بعد در کلاس دیگری باشم؛ البته برای کار در هر ۱۲ کلاس سوم راهنمایی موفق نشدم و ۸ کلاس تک‌رنگی را توانستم متصل اجرا کنم.

اعتباربخشی راه‌حل

با تدبیر و تفکر درباره‌ی انجام راه‌حل‌هایی که در ذهن داشتم و بررسی ضعف‌ها و قوت‌های آن‌ها و این که راه‌حل‌ها اثربخش هستند یا نه، با همکار و استادم خانم «صدیق‌کیا» مشورت کردم. با تأیید ایشان، اولین کارم، یعنی هدفمند کردن و برنامه‌ریزی را انجام دادم و طبق برنامه با بردن چند کتاب رنگی و کارهای هنری خود و دانش‌آموزانم، شاگردان کلاس را علاقه‌مند کردم؛ بحث کوتاهی در مورد اثر رنگ‌ها در زندگی روزمره مطرح و کارم را شروع کردم.

اجرای راه‌حل‌ها

متن درس را تفکیک کردم و برنامه را براساس جدول پای تابلو برای دانش‌آموزانم نوشتم. این برنامه به قرار زیر بود:

برنامه‌ریزی برای دو ترم: مداد رنگی تابلو (مهر، آبان، آذر، دی)؛ گواش تابلو (بهمن، اسفند، فروردین).

آشنایی با مفهوم رنگ، پیدایش رنگ، تأثیر رنگ، ترکیب رنگ و استفاده از رنگ‌ها، یکی از مهم‌ترین نکاتی است که هر دانش‌آموز یا هنرآموزی به آن‌ها باید آگاهی داشته باشد

انجام دهند.

کار دهم: از آثار نقاشی با مدادرنگی، در هر کلاس به طور مجزا نمایشگاهی ترتیب دادم تا دانش‌آموزانم کارهای همدیگر را ببینند؛ زیرا دیدن و به خاطر سپردن، یکی از نکات مهم در درس هنر است.

کار یازدهم: دانش‌آموزانم را تشویق کردم تا در مسابقات مدرسه و منطقه شرکت کنند.

کار دوازدهم: امتحانی صوری از درس گرفتم تا توانایی دانش‌آموزانم را ببینم و میزان پیشرفت آن‌ها را مشاهده کنم.

کار سیزدهم: بعد از پایان امتحان ترم اول و موفقیت دانش‌آموزانم، دوباره نظر آن‌ها را در مورد تمرین‌ها و نقاشی‌ها و کلاس هنر، جویا شدم. علاقه‌مندی را از کارها و حرف‌هایشان می‌شد فهمید؛ آن‌ها خیلی علاقه‌مند شده بودند. از آن‌ها سؤال کردم، آیا دوست دارند در ترم دوم گواش را به آن‌ها آموزش دهم و بیشتر آن‌ها موافق و مشتاق یادگیری بودند.

کار چهاردهم: از خانم‌ها درودیان و کریمی، مدیران مدارس خواستم، برای تشویق و مشاهده‌ی دانش‌آموزانم، هنگام تمرین از کلاس بازدید کنند. با همکاری مدیران، معاونین نیز به کلاس‌ها می‌آمدند و کارهای دانش‌آموزان را مشاهده می‌کردند. تشویق و تحسین آن‌ها ستودنی بود.

کار پانزدهم: هنگام انجام تمرینات، از دانش‌آموزانم عکس گرفتم. (در پایان افزوده شده است.) این کار باعث افزایش شوق و ذوق دانش‌آموزان می‌شد و آن‌ها می‌فهمیدند که آثارشان پراهمیت است. عکس‌ها را چاپ کردم و به دانش‌آموزان نیز نشان دادم.

کار شانزدهم: در ترم دوم، برنامه‌ریزی جدید ویژه‌ی کار با گواش را اجرا کردم؛ البته دانش‌آموزان را برای خرید وسایل مجبور نکردم. در این مرحله با نظرخواهی از آن‌ها متوجه شدم، نود درصد کلاس به یادگیری تکنیک گواش علاقه‌مند هستند و دوست دارند، گواش را نیز یاد بگیرند و تابلو بکشند.

کار هفدهم: جلسه به جلسه در طول دو هفته، شیوه‌های گواش را تدریس کردم و تمرین‌های مربوط را با برنامه‌ریزی دقیق روی تابلو می‌نوشتم و از آن‌ها تمرین می‌خواستم؛ به ویژه ترکیب رنگ‌ها با سه رنگ زرد و آبی و قرمز + سفید و سیاه آن‌ها. تقریباً ۲۰ رنگ جدید می‌ساختند و در نقاشی‌های خود استفاده می‌کردند.

کار هجدهم: استفاده از تصاویر برای این‌که دانش‌آموزان چه بکشند و چطور بکشند، برای این درس اهمیت دارد. با

کار اول: آموزش تکنیک مدادرنگی با دو جدول ستونی رنگ‌های اصلی و فرعی.

کار دوم: آموزش مدادرنگی براساس جدول و استفاده از سایه‌روشن رنگ‌ها با مداد رنگی.

کار سوم: انجام تمرین‌های مربوط به رنگ‌های اصلی و فرعی با موضوع «طبیعت بی‌جان» و «طبیعت» و نقاشی از نقاشی‌ها و عکس‌هایی که این رنگ‌ها، یعنی رنگ‌های زرد، قرمز، آبی، سبز، نارنجی و بنفش در آن‌ها وجود دارد.

کار چهارم: آموزش رنگ‌های سرد و گرم و استفاده از آن‌ها در کلاس در تمرین‌ها. در این کار، دانش‌آموزان را وادار می‌کردم، خودشان نقاشی‌ها و عکس‌هایی که رنگ‌های سرد و گرم را داشتند، به کلاس بیاورند و از آن‌ها نقاشی می‌کردند. رنگ‌های گرم، مانند قرمز، نارنجی، بنفش مایل به قرمز، قهوه‌ای، زرد مایل به نارنجی و رنگ‌های سرد، مانند سبز، آبی، سبزی، بنفش مایل به آبی، زرد مایل به سبز که می‌شود در طلوع و غروب خورشید و کنار دریا و رنگ‌های گیاهان و غیره، آن‌ها را یافت، استفاده می‌شد.

کار پنجم: هنگام انجام تمرینات و تکالیف، بحث آزاد و گفت‌وگوی آزاد در مورد رنگ‌ها و روان‌شناسی آن‌ها و تأثیرات آن‌ها را مطرح کردم و با استفاده از پرسش و پاسخ و دادن تمرین تحقیق تئوری و بررسی ویژگی‌های رنگ‌ها به دانش‌آموزان و معرفی کتاب‌ها و سایت اینترنتی، آن‌ها را به مطالعه و بررسی و تحقیق وادار کردم؛ حتی در کتاب‌های اسلامی، مثل قرآن، حلیة‌المتقین، احادیث و روایات و ...

کار ششم: کتاب‌های مختلف را به آن‌ها معرفی کردم؛ مانند «رنگ‌ها» جوهانز ایتن، «دانش و طبیعت رنگ‌ها»، اثر ناصر فروزان و مجلات گوناگون، مانند «گرافیک» و «هنر» و ...

کار هفتم: هنگام انجام تمرین‌های عملی در کلاس به طور مستمر، از مطالب به دست آمده از دانش‌آموزان در کلاس به شکل کنفرانس استفاده کردم و خودم در مورد رنگ‌ها، پژوهشی گسترده انجام دادم و مقاله نوشتم که زیر چاپ است.

کار هشتم: تحقیقات را دسته‌بندی کردم و به هر گروه و هر کلاس و هر مدرسه، موضوع تحقیق جداگانه دادم؛ درخواست انجام تحقیق و بررسی رنگ در انتخاب لباس در شهرهای مختلف از کلاس سوم ۲ مدرسه‌ی «آبگینه» و ...

کار نهم: پس از انجام تمرینات گوناگونی که با مداد رنگی انجام شد، تمرینات آزاد و استفاده از عکس‌ها و تصاویر و نقاشی از آن‌ها را مطرح کردم. با خودم الگو به کلاس بردم تا دانش‌آموزان علاقه‌مند شوند و کارهایی مشابه

ایجاد خلاقیت با نقش و خط و نقطه را به آن‌ها آموزش دادم و از آن‌ها خواستم، هر رنگی را که دوست دارند، درون آن‌ها بگذارند

رشد آموزش

۳۸

دوره هفتم : شماره دوم : زمستان ۱۳۸۹

توجه به این نکته، علاوه بر آموزش تکنیک‌های مدادرنگی و گواش، طرح کشیدن نقش کاشی و هم‌چنین کاغذ کادو (گرافیک) و ایجاد نقش و تصویر را با بافت و فرم و خط و نقش به دانش‌آموزانم آموزش دادم و از آن‌ها خواستم، پس از ایجاد نقش و طرح موردنظر با برنامه‌ریزی رنگی که در اول ترم، آموخته بودند، تمرینات را انجام دهند؛ مثلاً استفاده از رنگ‌های خنثی، مثل سفید و سیاه و خاکستری یا رنگ‌های سرد و گرم و ...

کار نوزدهم: برای ایجاد علاقه و انگیزه‌ی بیشتر، یک تمرین خلاقانه و ابتکاری مطرح کردم تا دانش‌آموزانم تمرینات بهتر و هدف‌دار را همراه با تنوع انجام دهند. از آن‌ها خواستم، با استفاده از بریده‌های جعبه‌های خالی دستمال کاغذی یا کادربندی در دور تصویر و الهام از رنگ‌بندی جعبه‌ها تابلو بسازند. حاصل کار آن‌ها بسیار زیبا و قشنگ می‌شد و هم‌چون تمرینی جالب و دوست‌داشتنی، همه‌ی بچه‌ها آن را انجام می‌دادند.

کار بیستم: نام گرافیکی دانش‌آموزانم را به آن‌ها آموزش دادم و از آن‌ها خواستم، با توجه به رنگ و اثربخشی آن‌ها را با توجه به تکنیک رنگ و نقش و بافت و گرافیک بکشند و نقش‌آفرینی کنند. این کار نیز در نوع خود بسیار متنوع و جذاب بود و علاقه‌مندی آن‌ها را دوچندان می‌کرد.

کار بیست‌ویکم: ایجاد خلاقیت با نقش و خط و نقطه را به آن‌ها آموزش دادم و از آن‌ها خواستم، هر رنگی را که دوست دارند، درون آن‌ها بگذارند. این تمرین را براساس روان‌شناسی رنگ‌ها نیز مطرح کردم و روحيات

آن‌ها را با توجه به رنگ‌هایی که به کار برده بودند، به آن‌ها شناساندم. این کار علاقه‌ی آن‌ها را به روان‌شناسی و رنگ‌ها بیشتر می‌کرد و به مطالعه ترغیب می‌شدند؛ به ویژه دانش‌آموزانی که در سایر درس‌ها، افت تحصیلی داشتند و با تشویق، به انجام کارهای هنری علاقه‌مند می‌شدند. آن‌ها، گاه رشته‌ی «گرافیک» و «نقاشی» را انتخاب می‌کردند و ادامه تحصیل می‌دادند. این، موفقیتی بسیار شیرین و لذت‌بخش است.

کار بیست‌ودوم: دانش‌آموزانم را به تهیه‌ی CD در مورد رنگ‌ها وادار کردم. چند نفر از آن‌ها با موفقیت، لوح‌هایی با پاورپوینت (power point) ساختند و در سایت مدرسه به نمایش گذاشتیم.

کار بیست‌وسوم: در اوایل فروردین ماه ۱۳۸۹ در هر دو مدرسه نمایشگاهی از آثار تجسمی بچه‌ها برگزار کردم. این نمایشگاه در مدت چهار روز برپا بود و دانش‌آموزان پایه‌های مختلف، از نمایشگاه بازدید کردند. عکس و فیلم نیز از نمایشگاه تهیه شد.

نتیجه‌گیری

پس از انجام مستمر تکالیف داده شده، در کلاس هنر، به ویژه درس «رنگ‌ها»، دانش‌آموزان بسیار علاقه‌مند شده بودند. برخی شواهد علاقه‌مندی آن‌ها به شرح زیر است:

۱. وسایل و تجهیزات مربوط به درس را حتی جلوتر از موعد تهیه می‌کردند و به کلاس می‌آوردند؛
۲. از کشیدن تابلوهای نقاشی لذت می‌بردند؛

۳. پدر و مادرهای آنها، نه تنها معترض نبودند؛ با دیدن نقاشی‌های فرزندانشان آنها را تشویق می‌کردند که در تابستان به کلاس نقاشی بروند. جالب است که از من درخواست می‌کردند که برایشان کلاس بگذارم یا آدرس کلاس را در خارج از مدرسه می‌خواستند؛

۴. آنها دیگر از خریدن ابزار و وسایل، حتی با قیمت گران ناراضی نبودند؛ چون می‌دانستند چه باید بکشند و چه هدفی از خرید وسایل دارند؛

۵. دانش‌آموزان، حتی با زمان محدود پیشنهاد می‌دادند، به این کارهای نقاشی و هنر ادامه دهند.

۶. آنها برای روز معلم با تکنیک‌هایی که یاد گرفته بودند، برای من و سایر معلم‌های خود کارت پستال تشکر می‌ساختند و برای خانواده و دوستان خود نیز نقاشی می‌کشیدند. جالب است که بعضی از آنها که پیش‌تر هم کلاس نقاشی می‌رفتند، برای دانش‌آموزان دیگر تابلو می‌کشیدند. یکی از آنها تابلوی خود را به دوستش فروخت. او می‌گفت که باز هم می‌خواهم تابلو بکشم و با پولش برای خودم وسایل لازم را بخرم.

شواهد (۲)

نمونه‌ی عکس‌های تهیه‌شده هنگام تمرین و نمایشگاه، در پیوست آمده است.

پیشنهادها

با توجه به تجربه‌ام، برای سایر همکارانم پیشنهاداتی

دارم که عبارت‌اند از:

- برای حل مشکلات و مطالب کتاب، حتماً از کتاب دیگری غیر از کتاب هنر استفاده کنند؛
- کتاب «رنگ» اثر جوهانز ایتن، ترجمه‌ی محمدحسین حلیمی؛
- دانش و طبیعت رنگ‌ها، اثر ناصر فروزان؛
- مجلات و کتب هنری دیگر را مطالعه کنند؛
- از آثار دانش‌آموزانشان نمایشگاه برگزار کنند و سایرین را به بازدید از نمایشگاه ترغیب کنند؛
- با ابتکار و خلاقیت بیشتر تدریس کنند. از تکرار تمرین‌های کتاب خودداری کنند؛ زیرا هنر سرشار از ذوق و خلاقیت و ابتکار است.

موانع و محدودیت‌های تحقیق

مهم‌ترین مانع، کمبود امکاناتی مانند نبودن کارگاه و جمعیت زیاد دانش‌آموزان بود.

منابع

۱. ایتن، جوهانز (۱۳۷۴)، رنگ، ترجمه‌ی محمدحسین حلیمی، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران.
۲. فروزان، ناصر (۱۳۷۵)، رنگ و طبیعت دانش رنگ‌ها، انتشارات تهران.
۳. لوشر، ماکس (۱۳۷۹)، روان‌شناسی رنگ‌ها، ترجمه‌ی لیلا محراب‌کی، انتشارات حسام، تهران.
۴. مجلات هنری گرافیک و ...

